

УДК 631.52: 635.621.3: 631.521: 631.523: 575.125: 001.4: 631.559

Т.Є. КАТАЄВА, кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник

Л.Д. БОРИСЕНКО, кандидат с.-г. наук, старший науковий співробітник

Донецька дослідна станція ІОБ НААН

E-mail: opitnoe@list.ru

НОВІ БІЛОПЛІДНІ КАБАЧКИ-ЦУКІНІ

Завдяки використанню виділених вихідних форм створено нові і скоростиглі гетерозисний гібрид Престиж F₁ та сорт кабачка Аспірант і середньостиглий сорт Консул, які за продуктивністю і біохімічними показниками перевищують стандарти.

Ключові слова: Селекція, кабачок, сорт, гетерозис, випробування, врожайність

Вступ. Головна задача, яка постає сьогодні перед сільським господарством – збільшення об'ємів виробництва овочевої продукції за рахунок нових досягнень науки та техніки, ефективного використання виробничого потенціалу, провадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських рослин [1]. Із гарбузових – кабачок найбільш розповсюджена овочева рослина, цікавість до якої в останні роки зростає, завдяки її скоростиглості, врожайності, дієтичності та холодостійкості. Вирощування культури проходить з незначними затратами праці та енергоресурсів, що дозволяє розширити асортимент, покращити забезпечення населення продукцією в ранні строки. Серед населення України широким попитом користуються білоплідні сорти, але плоди їх швидко переростають, мають короткий період технічної стиглості та високу ступінь ураження хворобами. У зв'язку з цим теоретичні дослідження відносно адаптації і генетики якісних ознак плодів кабачка потребують доповнення та роз'яснення [2].

Аналіз останніх публікацій. Поряд з білоплідними сортами кабачка: Грибовські 37, Одеські 52, Соте 38, Сосновський та Чаклун на Донецькій дослідній станції ІОБ НААН створені загально признані за продуктивністю та смаковими якостями такі сорти-цукіні – Аеронавт, Скворушка, Цукеша, Світозар та Зебра. Перші чотири районовані на Україні, Зебра в Російській Федерації [3]. В останні роки на станції ведеться робота по створенню продуктивних екотипів сортів та гібридів F₁ з високою стійкістю до абіотичних і біотичних факторів, з м'яким неколючим опушенням черешків та з високими смаковими і технологічними якостями плодів різних груп стиглості.

Метою наукової роботи було створення білоплідних, високопродуктивних, транспортабельних з тривалим періодом технічної стиглості сортів і гібридів F₁ кабачка-цукіні.

Матеріали та методика досліджень. Науково-дослідна робота по створенню кабачка проводилась на Донецькій дослідній станції ІОБ НААН за повною схемою селекційного процесу методом міжсорткової, сортолінійної та міжлінійної гібридизації з подальшим індивідуальним добором. Селекційну роботу виконували відповідно до „Сучасних методів селекції овочевих і баштанних культур” і „Методики проведення експертизи сортів на відмінність, однорідність та стабільність (ВОС)” [4, 5]. Дослідження супроводжувались фенологічними спостереженнями за ростом і розвитком рослин, їх описом та біометрією. Стійкість проти хвороб визначали на природному інфекційному фоні. Випробування нового гібриду та сортів проводили за методикою Державного сортовипробування [6]. Математичний обробіток даних врожаю – методом дисперсійного аналізу, а визначення економічної ефективності нового сорту – за методикою З.І. Гризенкової. Економічні показники розраховували виходячи з цін та розцінок року [7]. За роки досліджень погодні умови різнилися, це дозволило зробити добори на адаптивність. А своєчасно проведені агротехнічні прийоми також сприяли селекційному процесу.

Результати досліджень. На протязі 2001-2010 років досліджень за календарним планом було розроблено наукові програми, проведено патентні дослідження та підібраний матеріал, а також сформовано і закладено розсадники. На основі вихідного матеріалу

методом добору за ранньостиглістю та стійкістю проти борошнистої роси виділено зразок, який ідентифіковано як лінію 186. Нова лінія перебувала у розсаднику конкурсного випробування в 2001-2003 роках і була подана в заявці як сорт Аспірант. За роки випробування встановлено перевищення нового сорту за загальною та товарною врожайністю на 24%, а економічний ефект від його впровадження становить 1,3 тис. грн./га в порівнянні з стандартним сортом Чаклун (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика нового сорту кабачка Аспірант в конкурсному розсаднику, (середнє за 2001-2003 рр.)

Показник, одиниця виміру	Аспірант	Чаклун (st)	Відхилення від st		НІР ₀₅
			+,-	%	
Загальна врожайність, т/га	60,3	48,7	+11,6	124	8,7
Товарний врожай плодів, т/га	59,7	48,2	+11,5	124	0,9
Період від сходів до першого збору, діб	38	45	-7	84	
Стійкість проти пероноспорозу, бал	0,9	1,3	-0,4	69	
Прибуток тис.грн./га	3,4	2,1	+1,3		

Новий сорт Аспірант ранньостиглий з вегетаційним періодом 38-40 діб. Плоди циліндричної форми, білого кольору, масою 500-600 г. Врожайність 55-60 т/га. З дружньою віддачею врожаю та високою стійкістю проти борошнистої роси.

На основі визначеної нами гетерозисної комбінації *НБ*×*196* створено гетерозисний гібрид кабачка-цукіні Престиж F₁, який проходив випробування в 2003-2005 рр. Він інтенсивного типу, на 7 діб раніше починає плодоношення забезпечуючи врожайність на 34% вище за стандарт. Віддача врожаю за першу декаду плодоношення вище на 79%. Економічний ефект від його впровадження становить 1,7 тис. грн./га в порівнянні зі стандартним (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика основних господарських ознак гібриду кабачка Престиж F₁ в середньому за три роки

Показник, одиниця виміру	Престиж F ₁	Чаклун (st)	Відхилення від st		НІР ₀₅
			+,-	%	
Загальна врожайність, т/га	74,4	55,3	+19,1	134	1,2
Ранній врожай плодів, т/га	30,4	17,0	+13,4	179	9,4
Період від сходів до першого збору, діб	38	45	-7	84	
Стійкість проти пероноспорозу, бал	1,1	1,3	-0,2	84	
Прибуток тис.грн./га	4,1	2,4	+1,7		

Новий гетерозисний гібрид Престиж F₁ ранньостиглий з вегетаційним періодом 36-38 діб. Врожайність 60-75 т/га. Плоди коротко-циліндричної форми білого кольору, масою 400-500 г., довжиною 12-15 см., діаметром 6-8 см. Шкіра тонка, м'якуш білий, соковитий. Рослина кущова, компактна, насиченість жіночими квітками висока, головне стебло коротке, галуження відсутнє.

В 2006-2010 рр. селекційна робота була спрямована на створення середньостиглого сорту. В результаті досліджень виділена лінія 274 (Консул), що за ранньою врожайністю поступалася стандарту на 28%, але за загальною врожайністю вона істотно його перевищувала завдяки динаміці інтенсивного наростання плодів. Впровадження нового сорту забезпечує економічний ефект 4,7 тис. грн./га (табл. 3).

Порівняльна характеристика нового сорту кабачка Консул в конкурсному розсаднику, (середнє за 2008-2010 рр.)

Показник, одиниця виміру	Консул	Аспірант st ₁	Відхилення від st		НІР ₀₅
			+,-	%	
Загальна врожайність, т/га	63,5	50,5	+13,0	126	4,8
Ранній врожай плодів, т/га	13,3	18,4	-5,1	72	4,3
Період від сходів до першого збору, діб	47	40	+7	117	
Стійкість проти пероноспорозу, бал	1,3	0,9	+0,4	144	
Прибуток тис.грн./га	17,6	12,9	+4,7		

Новий сорт кабачка Консул середньостиглий з вегетаційним періодом 46-48 діб. Рослина кущова, компактна, плід циліндричний білого кольору, довжиною 15-20 см, загальна врожайність 60-65 т/га. Він має подовжений період постачання продукції та високу насінневу продуктивність.

Висновки. В результаті селекційної роботи створено білоплідні кабачки-цукіні: ранньостиглий сорт Аспірант і гетерозисний гібрид Престиж F₁ та середньостиглий сорт Консул, які дозволять розширити період надходження плодів у свіжому вигляді та рівномірно забезпечувати постачання сировиною переробні підприємства.

Список використаних літературних джерел

1. Тихонова Т.Є. Селекційна цінність генофонду і ефективність його використання в селекції кабачка і патисона.: Автореф. дис. ... канд. с.-г. наук. – Харків. – 2007. – 18 с.
2. Тихонова Т.Е., Горювая Т.К., Сергеев Г.В., Яровой Г.И. Селекция, технология выращивания и семеноводство кабачка и патиссона. // Методические рекомендации. – Харьков: ИОБ УААН, 2007. – 22 с.
3. Тараканов Г.И., Гусев А.М., Андриевская С.А. Морфобиотипы Cucurbita pepo L и их использование в селекции и производстве. Известие ТСХА, 1987. № 6. – С. 7-19.
4. Андриєвська С.А., Непорожна Є.О., Тихонова Т.Є. Принципи і методи селекції овочевих рослин родини гарбузових. Кабачок. Патисон. // Сучасні методи селекції овочевих і баштанних культур. За ред. Т.К. Горювої, К.І. Яковенка. – Харків: ІОБ УААН, 2001. – 642 с.
5. Методика проведення експертизи сортів на відмітність, однорідність та стабільність (ВОС) // Охорона прав на сорти рослин. – Частина 2. – К. – 2004. – С. 221-228.
6. Методика державного сорто випробування сільськогосподарських культур. – К., 2000, вип. 1. – 100 с.
7. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. – М.: Колос, 1973. – 366 с.

Аннотация

Катаева Т.Е., Борисенко Л.Д.

Новые белоплодные кабачки-цуккини

Благодаря использованию выделенных исходных форм созданы новые и скороспелые гетерозисный гибрид Престиж F₁ и сорт кабачка Аспират и среднеспелый сорт Консул, которые по продуктивности и биохимическим показателям превышают стандарты.

Ключевые слова: Селекция, кабачок, сорт, гетерозис, испытание, урожайность

Annotation

Kataieva T., Borysenko L.

New white squash-zucchini

Owing to use of the singled out initial forms there is created a new and early ripening F₁ heterotic hybrid Prestyzh and variete squash Aspyrant and middle-ripening variete Consul, which tip the standards by early ripening and biochemical indices.

Keywords: Breeding, squash, variety, heterosis, test, harvest